

MEYVE AĞAÇLARINDA GÖZLER

- Gözler, etrafı tüy ve pullarla çevrilerek dış etkilerden korunmuş büyüme noktalarıdır. Bunlar, meyve ağaçlarında dal, yaprak ve çiçekleri oluştururlar. Genellikle şekilleri ve yapıları meyve tür ve çeşitlerine göre değişmektedir.
- Gözler, yuvarlak, basık, sivri, üçgen şeklinde veya kabarık olabilirler. Yapılarına göre saf ve karışık olarak sınıflanabileceği gibi; odun ve meyve (çiçek) gözleri olmak üzere de iki kısımda incelenebilirler.
- Badem, vişne, kiraz, kayısı ve şeftali gibi meyve ağaçlarının meyve gözleri saf, buna karşılık elma, armut gibi meyve türlerinin meyve gözleri karışık göz yapısındadır. Saf meyve gözleri sürdüğü zaman yalnız çiçekler, karışık meyve gözleri sürdüğünde ise yaprak ve çiçekler birlikte oluşur. Trabzon hurması, ayva, incir vb. meyve türlerinin gözleri de karışıktır. Bunların sürmeleri halinde, genellikle önce sürgünler ve daha sonra bu sürgün üzerinde çiçekler oluşur.
- Odun gözleri de saf gözlerdir. Büyüme noktalarında bulunacağı gibi, odun dallarının uzun ekseni üzerinde de oluşurlar. Sürmeleri sonucunda yaprak ya da sürgün oluşur. Bunların sürmeleri sonucu oluşacak odun dalları ağaçların şekil almalarına ve gelişmelerine yararlar. Basık, kabarık, üçgen şeklinde tüylü, tüysüz veya diken şeklinde olabilirler.
- Gözler, sürme zamanlarına göre aktif gözler, kışlık gözler (normal gözler) ve adventif (latent) gözler olmak üzere üç şekilde incelenir.
- Aktif gözler oluştuğu gelişme periyodu içerisinde sürerler, gelişirler ve taze sürgünleri oluştururlar Kışlık gözlerin sürmeleri ve gelişebilmeleri için bir dinlenme periyodunun geçmesi gerekmektedir. Meyve ağaçlarındaki gözlerin tümü bu yapıdadır, bunların sürmeleriyle çiçekler, yapraklar ve odun dalları oluşur.
- Adventif (latent) gözler, ancak bir etkinin veya ekolojik faktörlerin ya da aşırı gübrelemenin sonucu gelişebilirler. Bunlar, meyve ağaçlarında istenmeyen obur dalların oluşmasına da neden olurlar.

MEYVE AĞAÇLARINDA DALLAR

- Dallar, meyve ağaçlarına şekil veren, yaprak ve meyveleri taşıyan organlardır. Dallar, oluştuğu gözlerin tipi ve buldukları yere göre yan dallar, obur dallar ya da sürgünün devamını sağlayan uç sürgünler olarak isimlendirilebilir. Uç sürgünler sürgünlerin uç kısmında yer alan gözlerin sürmesi ile oluşur ve ağacın şekillenmesine olduğu kadar meyve dallarının oluşmasına da neden olur. Aynı yıl içerisinde oluşan tomurcukların aynı mevsimde sürmesi sonucunda oluşan taze sürgünler daha çok fidanlarda görülür. Obur dallar ise adventif gözlerin sürmesi ile meydana gelir.
- Dallar, üzerindeki gözlere göre genel olarak odun dalları ve meyve dalları olmak üzere iki gruba ayrılır. Bununla birlikte incirde olduğu gibi bazı meyve türlerinde dallar odun ve meyve dalı olarak ayrılmamaktadır.
- Odun dallarında sadece odun gözleri bulunur. Ağacın iskeletini oluştururlar yani ağaçların dallanmasına ve şekillenmesine yardımcı olurlar. Yıllar geçtikçe, bu dallar üzerinde meyve dalları da oluşur. Bu dallar oluştuğu yere göre ana dallar ve yardımcı dallar olmak üzere iki

kısma ayrılırlar. Ana dallar, gövdeden çıkarak ağaçların taç kısmını oluştururlar. Yardımcı dallar, ana dallar üzerinde oluşur. Ağaçların şekillenmelerinde olduğu kadar, meyve dallarının oluşumunda da yardımcı olurlar. Yardımcı dallarda birincil, ikincil ve üçüncül yardımcı dallan olarak isimlendirilebilir.

- Meyve dalları, üzerinde sadece meyve gözü ya da hem odun ve hem de meyve gözleri bulunan dallardır. Meyveler bu dallar üzerinde oluşmaktadır. Karışık yapıda olduklarında hem beslenme ve hem de meyve oluşumunu sağlarlar. Bu dalların yapısı meyve türlerine göre değişiklik göstermektedir.

YUMUŞAK ÇEKİRDEKLİ MEYVE TÜRLERİNDEKİ MEYVE DALLARI

Topuz, lamburt, kese ve çitanak:

- Topuz, boğum araları birbirine çok yakın olan en kısa meyve dalıdır. Boyları birkaç milimetreden 8 cm'ye kadar değişebilir. İlk oluştukları yıl genellikle odun gözleriyle son bulur. Topuzlar, ilkbaharda rozet şeklinde yapraklar oluşturarak her yıl bir miktar büyür, gelişir ve daha fazla yapraklanırlar. Bu büyüme ve gelişmenin sonucu olarak da odun gözleri, çeşit özelliğine bağlı olarak, iyi bakım ve beslenme koşulları altında çiçek gözlerine dönüşürler.
- Topuzların uçlarında bulunan odun gözünün meyve gözüne dönüşmesiyle bu meyve dallarına lamburt ismi verilmektedir. Bunlar, 2-3 ya da daha yaşlı dallar üzerinde bulunurlar. Elma ve armut türlerinin verimleri üzerinde önemli rol oynarlar.
- Bir çeşit şişkinlik olan keseler ise yedek besin maddelerinin depo edildikleri dallardır. Bunların üzerinde topuz, lamburt ve kargılar bulunabileceği gibi, şiddetli budamaya tabi tutulmuş ağaçlarda dalcıklara da tesadüf edilebilir. Keselerin büyüklüğü ile üzerinde buldukları meyvelerin iriliği arasında pozitif bir ilişki vardır.
- Çitanak, topuz, lamburt ve keselerin bir arada geyik boynuzu şeklinde birleşmesinden oluşmuştur. Daha çok yaşlı ağaçlar üzerinde görülmekte ise de bazı türlerde verim çağındaki ağaçlarda da bol olarak bulunmaktadır. Bu yapılarla armutlarda sıkça rastlanmaktadır.

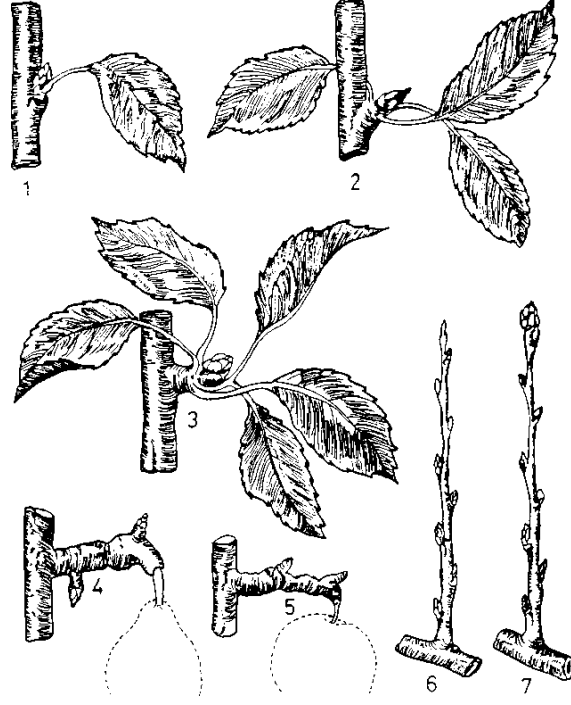
Kargı:

- 5-20 cm uzunlukta ince, mat ya da parlak kabuklu, bazıları sık tüylü meyve dallarıdır. Kargıların uç kısımlarında bazen odun gözlerine, bazı armut çeşitlerinde de dikenlere rastlanır. Bunların meyve gözüne dönüşmesi, topuzlardaki gibi çeşit, anaç ve ekolojik koşullara bağlı olmak üzere 1-10 yılda olabilir. Kargılarda boğumlar üzerinde odun gözleri bulunur. Bunlar da zamanla topuz ve sonradan lamburta dönüşebilir.

Dalcık:

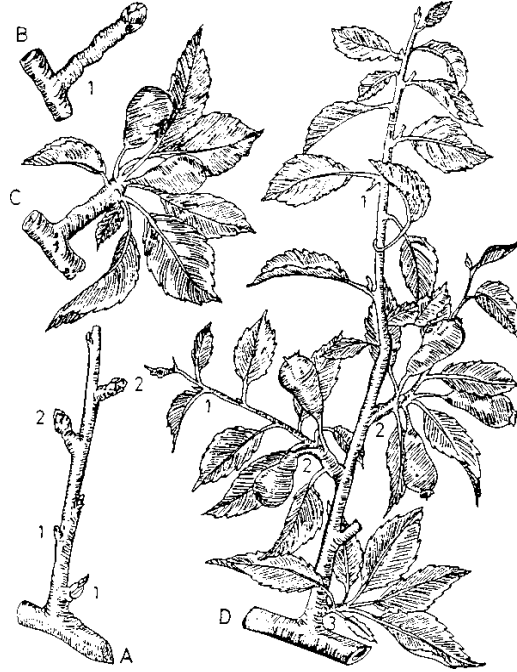
- Kargı ile odun dalı arasında bir meyve dalıdır. Bunlar kargılardan daha uzun, odun dallarından daha kısa olup meyve gözü ile sonuçlanır. Boyları 8-30 cm ve bazen daha da uzun olabilir. Bazı çeşitlerde çok fazla oluşur, ağacın verimli olmasını sağlar. Budamada, ana ya da yardımcı dalların devamını sağlayan dallar hariç, bu gibi dallara, zorunluluk olmadığı sürece

dokunulmamalıdır. Meyve ağaçlarının şekillendirildikleri ilk yıllarda büyüme ve gelişme noktalarında oluşan dalcıkların uçlarındaki meyve gözleri budama sırasında mutlaka alınmalıdır. Bu yapılmadığı takdirde dalcıkta vegetatif gelişme olamaz. Bunun sonucu, ağaçlarda şekil bozuklukları olacağı için simetrik ve dengeli gelişme ortadan kalkar.

Şekil1. Elma ağaçlarında değişik meyve dalları;

1. Yeni topuz oluşumu,
2. Gelişmiş topuz oluşumu,
3. Lamburt,
4. 5. Kese ve topuzlar,
- 6.-7. Kargı

Armut ağaçlarında değişik meyve dalları;

- A. Topuz (1) ve Lamburtlar (2),
- B. Lamburt (1),
- C. Lamburtta oluşan meyveler,
- D. 1. Kargı, 2. Lamburt, 3. Topuz.

SERT ÇEKİRDEKLİ MEYVE TÜRLERİNDE MEYVE DALLARI

İyi Meyve Dalları:

- Bu gibi dalların üzerinde iki çiçek gözü arasındaki bir odun gözünden oluşan üçlü bir göz grubu bulunur. Bu grup gözler, dalın uzunluğuna, eksenini boyunca dip kısmından (bazal uçtan), uç kısma (apikal uca) kadar düzenli olarak sıralanırlar. Odun gözleri sürüp, yapraklar oluşturduğu için hem meyvenin iyi beslenmesine, hem de dalların çıplaklaşmamasına hizmet ederler. Ayrıca, iki meyve gözü arasındaki gözlerden oluşan yapraklar meyveleri güneşten de korur. Bu dallarda en uçtaki göz odun gözüdür.

Kötü Meyve Dalları:

- Bu dallarda yalnız dalın ucundaki göz odun, diğerleri meyve gözüdür. Bu itibarla, bu gibi dallarda yaprak olmayacağı için oluşacak meyveler iyi beslenmez ise küçük kalır. Derimden sonra da dallar çıplaklaşır ve meyveler güneşten zarar görürler.

Karışık Meyve Dalları:

- Bu dalların boğumlarında odun ve meyve gözleri karışık olarak bulunur. Yani, bir odun gözünden hemen sonra, üçlü bir göz grubuna rastlanacağı gibi, bir meyve ve bir odun gözünden oluşmuş ikili bir göz grubuna da rastlamak olasıdır. Bu dallarda da en uçtaki göz odun gözüdür.

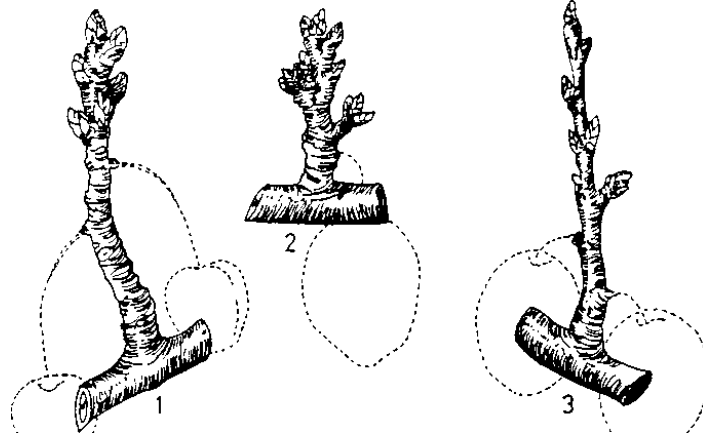
Buket ya da Mayıs Buketi:

- Sert çekirdekli orta yaşlı meyve ağaçlarında 4-7 meyve gözünün buket gibi bir arada bulunmasından oluşmuş küçük bir meyve dalı olup, 3-5 cm uzunluktadır. Mayıs buketlerinin orta kısımlarında odun gözü bulunur. Bazı hallerde, Mayıs buketinin bazal kısmında 1-2 tane odun gözü bulunur. Kirazlar ve vişnelerde bu tip meyve dalına sık rastlanır.

Şeftali ağaçlarında dal şekilleri;

1. İyi meyve dalı,
2. Kötü meyve dalı,
3. Karışık meyve dalı

Vişne ağacında Mayıs buketi (1 ve 2), 1 yaşlı meyve dalı (3)